

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/73940,Historia-pamiec-tozsamosc.html>

ARTYKUŁ

Historia, pamięć, tożsamość

Autor: FILIP MUSIAŁ 12.09.2020

Dwadzieścia lat temu, 15 września 2000 r. Janusz Kurtyka został mianowany dyrektorem Oddziału IPN w Krakowie. Jeden z największych Oddziałów Instytutu obchodzi zatem swój jubileusz.

Dochodzenie do prawdy, odzyskiwanie historycznej świadomości to długi proces. Mimo że od 1989 r. minęło już ponad 30 lat i wyrosło nowe pokolenie Polaków, wciąż jesteśmy w fazie wyzwania się z wszechogarniającej totalitarnej przestrzeni PRL. Dziś coraz lepiej rozumiemy istotę „ludowej” Polski. Dostrzegamy, że nie była ona „normalnym” państwem, jak usiłowali nas przekonywać niektórzy uczestnicy

życia publicznego po 1989 r. Ciągłe jednak dopiero uczymy się myśleć kategoriami wolnych ludzi i wolnego państwa. Zgodnie z nimi interpretować naszą historię. Budujące jest to, że coraz powszechniej odwołujemy się do tradycji niepodległościowej. To wokół niej chcemy dziś organizować naszą wspólnotę narodową. Głównym zadaniem Instytutu Pamięci Narodowej, który powstał 20 lat temu, jest wspieranie tego procesu.

Instytut

15 września 2000 r. Janusz Kurtyka został mianowany dyrektorem Oddziału IPN w Krakowie, sam Instytut powstawał od czerwca t.r. (choć ustawę o IPN uchwalono dwa lata wcześniej w roku 1998). Działały w nim wtedy trzy pionery merytoryczne: edukacyjno-naukowy, archiwalny i śledczy. W 2007 r. utworzony został pion lustracyjny, w roku 2016 oddzielono naukę od edukacji, a Instytutowi powierzono obowiązek działań w sferze upamiętniania walk i męczeństwa oraz poszukiwań i identyfikacji ofiar totalitaryzmów nazistowskiego i komunistycznego. W obecnym kształcie Instytut jest dużą firmą, z centralą w Warszawie, jedenastoma oddziałami oraz siedmioma delegaturami.

Po pierwszej uroczystości wręczenia nagrody IPN „Kustosz Pamięci”. Od lewej: przewodniczący Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa Andrzej Przewoźnik, prezes IPN Leon Kieres, metropolita krakowski kard. Franciszek Macharski, naczelnik archiwum IPN w Krakowie Andrzej Kuler (w tle), prezes Fundacji Muzeum Historii Armii Krajowej Kazimierz Kemmer, dyrektor Oddziału IPN w Krakowie Janusz Kurtyka, dyrektor Archiwum Państwowego w Krakowie Sławomir Radoń.

Kraków, 8 listopada 2002 (ze zbiorów IPN).

Oddział IPN w Krakowie wraz z delegaturą w Kielcach obejmuje zasięgiem województwa małopolskie i świętokrzyskie. Obok Gdańska i Wrocławia zalicza się do największych jednostek organizacyjnych Instytutu. Jest jednocześnie jednym z najbardziej dynamicznych ogniw IPN. Od 20 lat aktywnie uczestniczy w ogólnopolskich projektach naukowych i edukacyjnych, a także kreuje ważne przedsięwzięcia regionalne i lokalne.

Trudno krótko podsumować 20 lat zróżnicowanej aktywności, ale spojrzenie statystyczne pozwala na wyrobienie sobie opinii o aktywności krakowskiego IPN. W naszym archiwum zgromadziliśmy ponad 6 tys. metrów bieżących akt, 6 tys. osób umożliwiliśmy wgląd do dotyczących ich dokumentów gromadzonych przez bezpiekę, uczestniczyliśmy w weryfikacji wniosków 550 osób odznaczonych przez Prezydenta RP Krzyżem Wolności i Solidarności. W naszych projektach edukacyjnych wzięło udział 15 tys. osób, 2 tys. nauczycieli skorzystało z oferowanych przez nas szkoleń i warsztatów. Przygotowaliśmy 64 wystawy, które wyeksponowaliśmy w ponad tysiącu miejsc. Zorganizowaliśmy 75 rajdów i wypraw edukacyjnych oraz 45 gier miejskich. Nagraliśmy 470 notacji świadków historii. W 2001 r., jako pierwszy ze wszystkich Oddziałów IPN uruchomiliśmy własną serię wydawniczą. Przez 19 lat wydaliśmy prawie 400 publikacji – w tym 194 książki i 64 broszury, ponadto m.in. katalogi i foldery wystaw, teki i segregatory edukacyjne i zestawy puzzli historycznych. Nasi pracownicy napisali ponad 2 tys. artykułów popularnonaukowych. Krakowska Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu zakończyła 1912 śledztw, w ramach których przesłuchała 8783 osoby. Zaś Oddziałowe Biuro Lustracyjne zakończyło 10 tys. postępowań lustracyjnych, dokonało ponad 15 tys. wpisów do internetowych katalogów funkcjonariuszy UB-SB, aparatczyków partyjnych, osób rozpracowywanych oraz osób pełniących funkcje publiczne.

Zakończenie 10. Rajdu Szlakami Żołnierzy 1. Pułku Strzelców Podhalańskich AK. Dobra, 9 czerwca 2019 (ze zbiorów IPN).

Nasze najmłodsze pionierzy zajmujące się upamiętnieniami i poszukiwaniami, chociaż formalnie powołano je w drugiej połowie 2016 r., a zaczęły normalnie funkcjonować w 2017, w krótkim okresie działania mają rzeczywiste osiągnięcia: 1072 sporządzone opinie w sprawie nazw ulic w całej Polsce, 100 wyremontowanych grobów, 47 ufundowanych tablic pamiątkowych i pomników, 23 odnalezionych żołnierzy podziemia niepodległościowego, z których 13 zostało już zidentyfikowanych.

Misja

Misję IPN, czyli to co możemy nazwać „duchem ustawy”, doskonale zidentyfikował Janusz Kurtyka (w latach 2000-2005 dyrektor Oddziału IPN w Krakowie, a w latach 2005-2010 Prezes IPN). „Wolni ludzie w wolnym kraju mają prawo do prawdy historycznej o swojej najnowszej historii” – w tych kilku słowach byłego prezesa Instytutu zawiera się cała złożoność działań, które Instytut realizował przez ostatnie 20 lat.

Katyński Marsz Pamięci zorganizowany przez IPN. Kraków, 13 kwietnia 2010 (ze zbiorów IPN).

Międzynarodowa konferencja „Papież z za Żelaznej Kurtyny Wpływ pontyfikatu Jana Pawła II na państwa i Kościoły bloku sowieckiego”, zorganizowana przez IPN i węgierski NEB - odbywająca się w Krakowie i Budapeszcie. Kraków, 9 października 2018 (ze zbiorów IPN).

IPN powołano po to, by badać historię nazistowskiego i komunistycznego totalitaryzmu, zdzierać zasłony skrywające kulisy funkcjonowania „ludowej” Polski, przywracać należną cześć tym, którzy walczyli o niepodległy kraj. Słowem wyrwać nas z postkomunistycznej mentalności. Podobne instytucje powstały zresztą w niemal wszystkich krajach byłego bloku sowieckiego.

Janusz Kurtyka podkreślał, że rolą Instytutu jest „budzenie narodu do wielkości” poprzez odbudowę jego historycznej świadomości i odrzucanie komunistycznych kłamstw. Tych propagandowych, polegających na przemilczaniu niewygodnych faktów czy kreowaniu nigdy nieistniejących bohaterów oraz tych semantycznych, nakazujących patriotów nazywać bandytami, które tak trudno wyplenić z języka i społecznej pamięci. Zakłamywanie przez dziesięciolecia naszych dziejów i języka sprawia, że 30 lat po upadku komunizmu wciąż musimy przywracać prawdziwą miarę rzeczy. Opisywać rzeczywistą rolę komunistycznych zbrodniarzy, przybliżyć bohaterów pracy niepodległościowej, przypominać znane – jak mogłoby się wydawać – wydarzenia i postacie, z uwzględnieniem kontekstu działań operacyjnych Służby Bezpieczeństwa i zakulisowych machinacji partyjnych aparatczyków.

Odstonięcie popiersia mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”. Od lewej: wójt gminy Jordanów Artur Kudzia, wojewoda małopolski Piotr Ćwik, płk Lidia Lwow-Eberle, zastępca prezesa IPN Krzysztof Szwagrzyk, Osielec, 24 marca 2019 (ze zbiorów IPN).

Różaniec odnaleziony przy jednym z partyzantów podczas prac ekshumacyjnych na cmentarzu Rakowickim w Krakowie w 2017 (ze zbiorów IPN).

Stopniowo odrzucamy postkomunistyczną spuściznę i odzyskujemy naszą tożsamość. Nawiązujemy do wielkich polskich tradycji i wartości II Rzeczypospolitej oraz Polskiego Państwa Podziemnego. Ten niełatwy proces rozgrywa się w kilku newralgicznych sferach, w które zaangażowany jest Instytut Pamięci Narodowej. Nie wystarczą wyłącznie badania naukowe czy edukacja. Równie ważne jest udostępnianie rozpracowywanym przez bezpiekę osobom materiałów archiwalnych, które ich dotyczą. Niezbędne jest także staranne dbanie o symbolikę narodową i kwestie związane z upamiętnianiem działań niepodległościowych oraz martyrologii narodu. Przywracanie bohaterom walczącym z totalitaryzmami nazistowskim i komunistycznym należnego im miejsca w historii i społecznej pamięci. To wszystko polega w istocie na budowaniu pamięci, lecz nie mniejsze znaczenie ma również dbałość o poczucie sprawiedliwości. Ściganie zbrodni komunistycznych i zapewnienie jawności życiorysów osób pełniących publicznej funkcje. Wszystkie te zadania realizuje powołany 20 lat temu IPN i powstały 20 lat temu Oddział w Krakowie.

COFNIJ SIĘ